

WYDATKI OBRONNE W POLSCE W LATACH 2005÷2016
DEFENSE SPENDING IN POLAND IN THE YEARS 2005 ÷ 2016

Małgorzata OZIĘBŁO

Spółeczna Akademia Nauk
Wydział Zarządzania i Bezpieczeństwa

Paweł BARTOSIEWICZ

Wydział Zarządzania
Politechnika Warszawska

Streszczenie: Autorzy tego artykułu przeprowadzili analizę wydatków obronnych w Polsce w latach 2005÷2016. Wcześniej jednak skoncentrowali się na omówieniu istoty wydatków obronnych, celem większego zrozumienia pojęcia wydatków obronnych przez czytelników (cywilnych). Otrzymane wyniki wskazują, ile wydaje się na obronę w Polsce i krajach NATO i czy te wydatki regularnie są zwiększane. W badaniach wykorzystano głównie analizę dokumentów źródłowych i metody statystyczne.

Summary: The authors of this article conducted an analysis of defense spending in Poland in the years 2005 ÷ 2016. Previously, however, they focused on discussing the essence of defense spending, to achieve greater understanding of the concept of defense spending by the readers (civil). The results show how much is spent on defense in Poland and the countries of NATO, and whether these expenses are increased regularly. The study used mainly analyze source documents and statistical methods.

Słowa kluczowe: wydatki obronne, nakłady, koszty.

Keywords: defense spending, expenditures, costs.

*„Uważaj na małe wydatki.
Niewielki wyciek zatopi wielki statek”.*
Benjamin Franklin

*„Zrezygnować ze zbytecznych wydatków
- oto droga mądrych królów”.*
Przysłowie chińskie

Wprowadzenie

Polska wydała w ostatnich trzech dekadach między 1,8 %, a 2,6 % swojego PKB na obronność. Nowe zagrożenia powoli wymuszają zwiększanie wydatków na obronę. W najbliższych latach budżet Ministerstwa Obrony Narodowej będzie stopniowo wzrastał na początku do 2,5 % PKB, a przy sprzyjającej koniunkturze (jeśli na to pozwolą wydatki) to nawet 3,0 % PKB (Stańko K., *Nowe zagrożenia powoli zwiększają wydatki na obronę*, 08.07.2016 [w:] <http://www.obserwator.pl>, (dostęp 10.07.2016).

Wydatki obronne ogólnie służą jako wsparcie narodu w osiągnięciu jego narodowych celów bezpieczeństwa. Wiek XXI dynamicznie zmienia problematykę bezpieczeństwa państwa. Zwiększa się liczba wyzwań i podmiotów biorących udział w różnych

przedsięwzięciach i oczekiwaniach na ochronę swoich wartości. Polityka bezpieczeństwa zakłada współcześnie budowę różnych scenariuszy rozwoju. Natomiast bezpieczeństwo narodowe jest stanem równowagi między zagrożeniem wywołanym możliwością zaistnienia konfliktu, a potencjałem obronnym (Stankiewicz W., *Bezpieczeństwo narodowe, a walki niezbrojne*. Studium, Warszawa 1991, s. 73 [w:] Paździor M.,(red.) Szmulik B., (red.) *Institucje bezpieczeństwa narodowego*, Wydawnictwo C.H.Beck, Warszawa 2012, s. 5).

Do najważniejszych zagrożeń międzynarodowych należą między innymi:

- ponadnarodowa przestępczość zorganizowana;
- zagrożenia militarne;
- terroryzm;
- zagrożenia cybernetyczne;
- nacjonalizmy;
- konflikty etniczne.

Wspomniane różnego rodzaju zagrożenia międzynarodowe stymulują ponoszenie wydatków obronnych, bowiem są one nieodzowne w gospodarce obronnej, która jest „częścią gospodarki narodowej i zaspokaja potrzeby systemu obronnego państwa stosownie do stanów napięcia i zagrożenia bezpieczeństwa narodowego” (Stankiewicz W., *Ekonomika obrony*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 1992, s. 33). Już pierwszy kontakt z gospodarką obronną [...] sugeruje nam, że zachodzą określone relacje pomiędzy gospodarką narodową,

a obronnością” (Płaczek J., Urbański L., *Ogólna charakterystyka gospodarki obronnej RP* [w:] Sułek M., (red.), *Gospodarka obronna Polski. Stan obecny i perspektywy*, AON, Warszawa 1995, s. 24[za:] Kurek S., T., s. 98).

Celem artykułu było dokonanie analizy wydatków obronnych w Polsce i w Europie w latach 2005÷2016 i na tej podstawie, wskazanie ile wydaje się na obronę i czy te wydatki regularnie są zwiększane. W badaniach wykorzystano głównie analizę dokumentów źródłowych i metody statystyczne.

Badania empiryczne skoncentrowano na statystycznej analizie struktury wydatków obronnych w latach 2005÷2016 w Polsce i krajach NATO. Źródłem danych były:

1. Główny Urząd Statystyczny (GUS).
2. Ministerstwo Obrony Narodowej - dane dla Polski.
3. Tablice statystyczne NATO – edycja 2014.
4. Tablice statystyczne NATO – edycja 2015.

5. The Military Balance 2011.
6. The Military Balance 2014.
7. The Military Balance 2015.

1. Wydatki obronne - istota

Działalność gospodarcza przedsiębiorstw wiąże się z ponoszeniem:

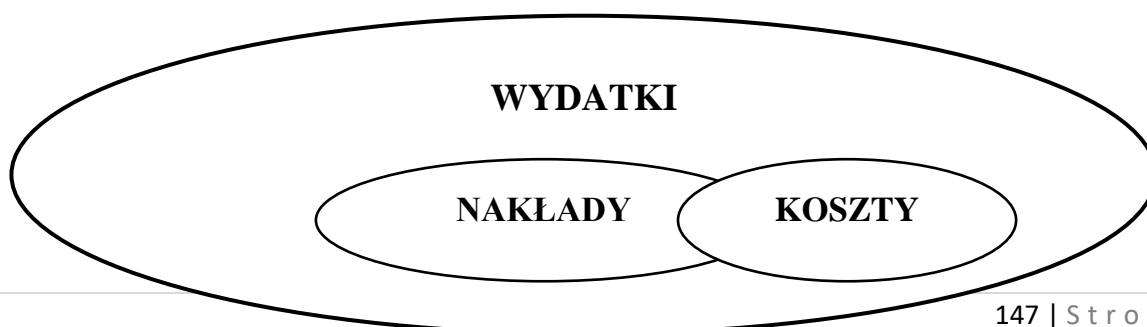
- wydatków;
- nakładów;
- kosztów.

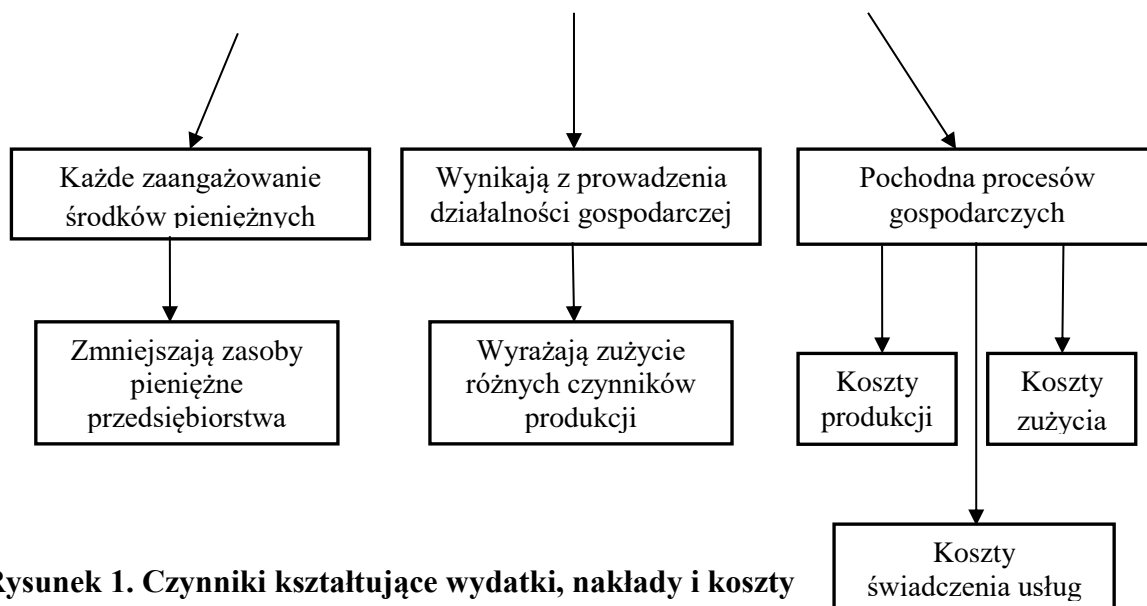
Przez wydatki należy rozumieć każde wykorzystanie środków finansowych bez względu na cel ich wydatkowania. Wydatki oznaczają zmniejszenie ilości posiadanych przez przedsiębiorstwo pieniędzy (Ficoń K., *Elementy mikroekonomiki*, Wydawnictwo BEL Studio Sp. z o.o., Warszawa 2003, s. 234). Jest to „każdy rozchód środków pieniężnych, z kasy lub rachunku bankowego danej jednostki gospodarczej lub budżetowej, w związku z zapłatą za określone dobra lub usługi oraz w związku z regulowaniem wszelkiego rodzaju zobowiązań tych jednostek” (Nowak E., *Rachunek kosztów przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Ekspert, Wrocław 2010, s. 24).

Jednakże, nie każde wydatki ponoszone przez przedsiębiorstwo są dla niego kosztem. Przykładem wydatków może być np. wypłata wynagrodzenia pracownikom, spłata należności, zapłata za surowce i materiały. Przykładem wydatków nie będących kosztami są np. opłata podatku dochodowego, spłata kredytu itp. Jednak wszystkie koszty związane z działalnością gospodarczą wymagają ponoszenia kosztów, czyli wykorzystania określonych kwot pieniężnych.

Terminy kosztów i nakładów ukazują pieniężny wymiar ilościowego zużycia środków produkcji i towarzyszących jej usług, a różnią się tylko zakresem. Koszty są następstwem produkcji, zużycia środków i świadczenia usług.

Nakłady oznaczają zużycie czynników produkcji wyrażone w jednostkach naturalnych np. kilogram, litr, centymetr, z tego względu nie można ich sumować i dlatego muszą być rozpatrywane oddzielnie, zgodnie z kategorią rzeczową. Czynniki kształtujące wydatki, nakłady i koszty przedstawiono na rysunku 1.

Rysunek 1. Czynniki kształtujące wydatki, nakłady i koszty

Źródło: opracowanie własne na podstawie Ficoń K., *Elementy mikroekonomiki*, Wydawnictwo BEL Studio Sp.z o.o., Akademię Marynarki Wojennej, Warszawa 2003, s. 234.

Rozpatrując wydatki na gruncie ekonomiki obronności mamy do czynienia z takimi kategoriami jak:

- wydatki obronne;
- nakłady obronne;
- koszty systemu obronnego.

Studium literatury międzynarodowej i krajowej tematu badań jako podstawowe źródło materiałów wtórnych pozwala stwierdzić, że do najczęściej przytaczanych, przez znawców tematu, definicji dotyczących wydatków w literaturze międzynarodowej należą definicje autorstwa (L., D., Olvey L., D., Golden J., R., Kelly R., C., *The Economics of National Security*, New York 1984, s. 10, (G., Kennedy, *The Economics of Defence*, London 1975, s. 21):

- I. Olvey L., D., Golden J., R., Kelly R., C., zdaniem których „wydatki obronne ogólnie służą jako wsparcie narodu w osiągnięciu jego narodowych celów bezpieczeństwa”.
- II. Kennedy G., którego zdaniem „wydatki obronne obejmują wszelkie wojskowe przygotowania i wydatki wojenne w trakcie agresji wroga”.

W literaturze krajowej w 1984 roku Trojan F., zdefiniował wydatki obronne jako „całość wydatków państwa przeznaczonych na funkcjonowanie sił zbrojnych, badania naukowe o charakterze wojskowym, rozbudowę urządzeń obronnych, utrzymanie gospodarki obronnej i infrastruktury (Trojan F., *Wydatki wojskowe*, „Myśl Wojskowa”, 1984 r. nr 10, s. 65)”. I właśnie ta definicja jest często przytaczana w literaturze. Znaczący temat odnosi się również do definicji zawartej w *Słowniku terminów z zakresu*

Bezpieczeństwa Narodowego, w którym możemy przeczytać, że „wydatki obronne to wszelkie środki pieniężne przeznaczone na przygotowania obronne w czasie pokoju, odpieranie zagrożeń i prowadzenie wojny (Łepkowski W., (redakcja), *Słownik terminów z zakresu Bezpieczeństwa Narodowego*, Akademia Obrony Narodowej (wydanie drugie), Warszawa 2002, s. 152). Do tej definicji odnosi się m.in. Płaczek J., który definiuje wydatki obronne jako „środki pieniężne przeznaczone na obronność, czyli na jedną z dziedzin działalności państwa związanej z przeciwdziałaniem wszelkiego rodzaju zagrożeniom (por. *Słownik terminów z zakresu Bezpieczeństwa Narodowego*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2008, s.72. [w:] Płaczek J., *Ekonomika bezpieczeństwa państwa w zarysie. Zarządzanie bezpieczeństwem*, Difin, Warszawa 2014, s. 100) i służącą zapewnieniu jego bezpieczeństwa (Płaczek J., *Ekonomika bezpieczeństwa państwa w zarysie. Zarządzanie bezpieczeństwem*, Difin, Warszawa 2014, s.100).

Reasumując wydatki obronne można rozpatrywać w węższym i szerszym ujęciu. Zdaniem Płaczka J., w pierwszym podejściu wydatki obronne można odnieść do obronności, którą należy utożsamiać z obroną narodową, traktowaną jako działalność, która ma na celu odpowiednie przygotowanie oraz wykorzystanie sił i środków będących do dyspozycji państwa dla przeciwdziałania wszelkiego rodzaju zagrożeniom zewnętrznym i wewnętrznym godzącym w interes narodowy (Por. *Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022*, Rada Ministrów 2013, s.18 [w:] J., Płaczek, *Ekonomika bezpieczeństwa państwa w zarysie. Zarządzanie bezpieczeństwem*, Difin, Warszawa 2014, s. 100÷101.

W drugim ujęciu, wydatki obronne obejmują wydatki wojskowe i inne wydatki związane z zapewnieniem bezpieczeństwa państwa, a wykraczających poza wydatki wojskowe (np. emerytury i renty pracowników wojska, administrację publiczną zajmującą się sprawami bezpieczeństwa państwa, badania naukowe z zakresu bezpieczeństwa (obronności), wydatki na szkolnictwo wojskowe, wydatki związane z kultywowaniem dziedzictwa narodowego państwa. Można to zapisać według formuły:

$$W_o > W_w \quad (1)$$

gdzie:

W_o – wydatki obronne;

W_w - wydatki wojskowe.

Według S., T., Kurka wydatki obronne (Kurek S., T, *Ekonomika obronności Istota, miejsce, zarys teorii*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2015, s. 136÷137), wydatków

wojskowych oraz zakres ich oraz wydatków zbrojeniowych pozwalają one na zidentyfikowanie zachodzących między nimi relacji, według których:

- częścią składową wydatków wojskowych są kwoty przeznaczone na uzbrojenie i sprzęt wojskowy, czyli wydatki zbrojeniowe;
- wydatki zbrojeniowe stanowią wartościowo najmniejszą część nakładów finansowych na system obronny;
- największą przydatnością porównawczą cechują się wydatki wojskowe, stanowiąc ogólnie przyjęty standard informacyjny w wymiarze międzynarodowym, co wynika z ich charakteru, metod szacowania i procedur zarządzania nimi.

Powyższe zależności zachodzące pomiędzy poszczególnymi wydatkami można zdaniem S., T., Kurka przedstawić w uproszczony sposób:

$$W_o > W_w > W_z \text{ oraz } W_o \cdot W_w > W_z \quad (2)$$

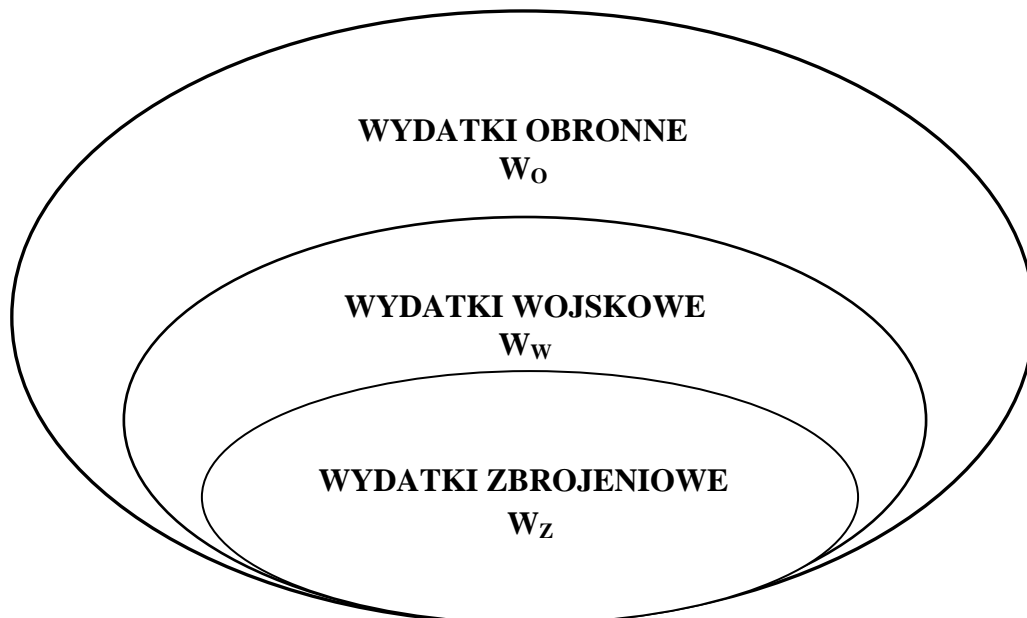
gdzie:

W_o – wydatki obronne;

W_w – wydatki wojskowe;

W_z – wydatki zbrojeniowe.

Relacje zachodzące między wydatkami przedstawia rysunek 2.

Rysunek 2. Relacje zachodzące między wydatkami obronnymi, wojskowymi i zbrojeniowymi

Źródło: opracowanie własne na podstawie Kurek S., T., *Ekonomika obronności Istota, miejsce, zarys teorii*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2015, s. 136-137.

2. Analiza wydatków obronnych w Polsce w latach 2005÷2016

Przez prawie pół wieku Polska była członkiem Układu o Przyjaźni Współpracy i Pomocy Wzajemnej (Układ Warszawski). W 1999 roku Polska wstąpiła do Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO – Obronny sojusz wojskowo-polityczny zawarty 4 kwietnia 1949 r. , w okresie tzw. zimnej wojny. Siedzibą władz sojuszu jest Bruksela. Członkami założycielami były Belgia, Dania, Francja, Holandia, Islandia, Kanada, Luksemburg, Norwegia, Portugalia, USA, Wielka Brytania i Włochy. W 1952 r. do NATO przystąpiły Grecja i Turcja, w 1955r. – Republika Federalna Niemiec, w 1982r. – Hiszpania, w 1999 r. – Czechy, Polska i Węgry, w 2004 r. – Bułgaria, Estonia, Litwa, Łotwa, Słowacja, Słowenia i Rumunia, a w 2009 – Albania i Chorwacja. W maju 2016r. podpisano protokół o przystąpieniu Czarnogóry. Zostanie ona pełnoprawnym członkiem NATO po ratyfikacji dokumentu przez wszystkie państwa Sojuszu. Do 1989 r. podstawowym celem politycznym NATO było powstrzymanie komunizmu. Obecnie skupia się głównie na współpracy wojskowej i politycznej między krajami członkowskimi oraz zapobieganiu konfliktom zbrojnym w Europie), wówczas „konieczna stała się przebudowa i modernizacja techniczna Sił Zbrojnych RP, która miała zapewnić dostosowanie armii do wymogów obowiązujących w tej organizacji, w tym w szczególności zapewnić pełną interoperacyjność jednej trzeciej sił w ramach NATO oraz średnich standardów państw członkowskich w zakresie uzbrojenia, wyposażenia i mobilności oraz prowadzenia działań wojskowych w każdych warunkach (Lubański T., *Finansowanie potrzeb obronnych Polski*, Państwo i społeczeństwo, Nr5/wrzesień-październik 2015, s.115. <http://>). W zrealizowaniu powyższych warunków nieodzowne stało się znalezienie stabilnych źródeł finansowania sił zbrojnych w wieloletnim horyzoncie czasowym. Wówczas to powstała Ustawa z dnia 25 maja 2001 roku o przebudowie i modernizacji technicznej oraz finansowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U.2001.76.804), w której art. 7 ust.1 „Na finansowanie potrzeb obronnych Rzeczypospolitej Polskiej przeznaczają się corocznie wydatki z budżetu państwa w wysokości nie niższej niż 1,95 % Produktu Krajowego Brutto z roku poprzedniego (Dz.U.2009.67.570 j.t.). Artykuł 7 ust.1 ustawy z 25 maja 2001 roku o przebudowie i modernizacji technicznej oraz finansowaniu Sił Zbrojnych RP, w tym brzmieniu obowiązuje od 22 maja 2004 roku, co oznacza, że dotyczy wydatków na finansowanie potrzeb obronnych zapisanych w ustawach budżetowych od 2005 roku, tabela 1.

Analizując wydatki obronne w Polsce w latach 2005÷2012 zauważymy, że w tym okresie tylko trzy krotnie warunek podany w art. 7 ust.1, było to w 2005 roku - 1,947 %, 2009 roku - 1,947 % oraz 2011 roku - 1,945 % i to po zaokrągleniu do dwóch miejsc po przecinku. Dopiero od 2013 roku regulacja zawarta w powyższym artykule jest przestrzegana.

Tabela 1. Wydatki obronne i na Obronę Narodową w latach 2005-2016, w tys. zł

Rok	Wartość rocznego PKB (tys. zł)	Wysokość Wydatków obronnych zapisana w Ustawie budżetowej (tys. zł)	Wysokość Wydatków obronnych wynikająca z art.7.ust.1 nie mniej niż $PKB_{n-1} \cdot 1,95\%$ (tys. zł)	Wydatki obronne (%)	Cz.29. Obrona Narodowa (tys. zł)	Wysokość wydatków w dziale 752 „Obrona Narodowa” (tys. zł)
2004	885.300.000	-	-	-	-	-
2005	980.900.000	17.239.972	17.263.350 ⁽¹⁾	1,95	17.561.991,0	12.154.961
2006	1.057.900.000	18.064.279	19.127.550 ⁽²⁾	1,84	18.492.678,8	12.721.358
2007	1.167.800.000	20.294.330	20.629.050 ⁽³⁾	1,92	210.64.311,4	14.771.482
2008	1.271.700.000	22.681.595	22.772.100	1,94	19.672.307,1	16.565.388
2009	1.344.000.000	24.763.322	24.798.150	1,95	22.766.265,4	18.081.558
2010	1.415.400.000	2.5718.989	26.208.000	1,91	25.001.071,8	18.817.248
2011	1.524.700.000	27.536.242	27.600.300	1,95	26.451.163,4	20.163.748
2012	1.595.300.000	29.489.956	29.731.650	1,93	28.824.792,1	21.332.088
2013	1.642.900.000	31.447.000	31.108.350	1,97	31.170.785,0 ⁽⁴⁾	2.266.4072
2014	1.693.600.000	32.036.550	32.036.550	1,95	28.260.940,0	19.689.904
2015	1.790.100.000	38.387.838	33.024.498 ⁽⁵⁾	2,27	38.090.473,0	29.925.413
2016	-	35.898.740	35.898.740	2,00	35.453.215	27.912.300

(1) Plan wydatków został zwiększony w ciągu roku z rezerw do kwoty 17.571,1 tys. zł.

(2) Plan wydatków został zwiększony w ciągu roku z rezerw do kwoty 18.678.963 tys. zł.

(3) Plan wydatków został zwiększony w ciągu roku z rezerw do kwoty 21.186.337,5 tys. zł.

(4) Po nowelizacji ustawy budżetowej kwota wynosiła 28.024.285,0 tys. zł.

(5) 33.024.498 tys. zł + 5.363.340,0 tys. zł - Program wieloletni F-16 (wykup odroczonej płatności) = 38.387.838,0 tys. zł.

Źródło: dane Ministerstwa Obrony Narodowej, dane GUS, obliczenia własne.

Jak podaje Lubański T., „Kwota uszczerbku wydatków obronnych zapisanych w ustawach budżetowych w tych latach wyniosła łącznie 2.341.465,0 tys. zł (T., Lubański, *Finansowanie potrzeb obronnych Polski – konieczność modernizacji i zwiększenia wydatków armię*, „Kontrola Państwa”, wyd. NIK, dwumiesięcznik-Rocznik 59: Warszawa 2014r., nr 5(358), wrzesień-październik, s. 116).

Na wykonanie zadań związanych z obronnością kraju zaplanowano w ustawie budżetowej:

- na 2013 rok wydatki w wysokości 31,4 mld zł;
- na 2014 rok w wysokości 32,0 mld zł;
- na 2015 rok zaplanowano wydatki w wysokości 38,4 mld zł;
- w 2016 roku 35.898,7 mln zł.

W ramach tych kwot, w 2013 roku 31,2 mld zł przeznaczono w części 29 - Obrona narodowa, a 0,2 mld zł w pozostałych częściach budżetu państwa, w 2014 roku 28,3 mld zł ujęto w części 29 – Obrona narodowa, a 3,7 mld w pozostałych częściach budżetu państwa, w 2015 roku ujęto 38,1 mld zł w części 29 – Obrona narodowa, a 297.365,0 tys. zł w pozostałych częściach budżetu państwa, natomiast w 2016 roku na część 29 Obrona narodowa zaplanowano 35.453,2 mln zł a na inne części budżetu 445,5 mln zł. Wydatki obronne z lat 2013÷2016 odzwierciedlają pozytywny trend rozwojowy Sił Zbrojnych RP dotyczących corocznego ich wzrostu. Wewnętrzna struktura budżetu obronnego ulega ciągłej poprawie m.in. poprzez wzrost udziału wydatków majątkowych w budżecie MON, w 2013 roku - 26,2 %, w 2014 roku – 25,7 %, a w 2015 roku - 36,2 % (Ministerstwo Obrony Narodowej, *Podstawowe informacje o budżecie resortu obrony narodowej na 2013r.*, Warszawa, marzec 2013r.; Ministerstwo Obrony Narodowej, *Podstawowe informacje o budżecie resortu obrony narodowej na 2014r.*, Warszawa, kwiecień 2014r., Ministerstwo Obrony Narodowej, *Podstawowe informacje o budżecie resortu obrony narodowej na 2015r.*, Warszawa, styczeń 2015r.).

W dniu 21 grudnia 2015 roku Rada Ministrów przyjęła zmieniony projekt budżetu na 2016 rok, tabela 2. Łącznie wydatki na obronę narodową w budżecie 2016 zostały podniesione do poziomu 2,0 % PKB i mają wynieść 35,899,0 mln zł, co oznacza, że będą wyższe o 3,1 mln zł (9,4 %) w stosunku do 2015 roku (bez spłaty samolotów F-16).

Taka zmiana przyczyni się do zwiększenia zdolności operacyjnych naszych Sił Zbrojnych, na planowaną modernizację uzbrojenia i sprzętu wojskowego. Zastrzeżono tu, że w tym zakresie w trakcie 2016 roku będą dokonywane pewne zmiany w programie modernizacji technicznej, takie jak - dotrzymanie polskich zobowiązań sojuszniczych, jak również zwiększenie wydatków na uposażenia (przewidywany jest wzrost wysokości uposażeń o średnio brutto – PAP w wysokości 202,0 zł w przypadku żołnierzy i 185,0 zł w przypadku cywili, jak również realizację pierwszego etapu tworzenia jednostek obrony terytorialnej).

Tabela 2. Porównanie zrealizowanych w 2014 roku i planowanych w latach 2015÷2016 wydatków na obronność kraju, z podziałem na główne części i działy klasyfikacji budżetowej, w mln zł i procentach

Część Dział	Pozycja wydatków	Wykonanie budżetu	Projekt budżetu z F-16	Projekt budżetu bez F-16	Projekt budżetu	Zmiana* 2015/2016
		2014	2015	2015	2016	
	PKB	1,92 %	2,25 %	1,94 %	2,00 %	-
	Wydatki obronne (razem)	31.501,0 mln zł	38.178,7 mln zł	32.815,4 mln zł	35.898,7 mln zł	9,4 %

Systemy Logistyczne Wojsk nr 45/2016

CZEŚĆ 29 Obroń narodowa	700	Gospodarka mieszkaniowa (dotacje dla Wojskowej Agencji Mieszkaniowej)	570,8	586,1	586,1	0,0	-100,0 %
	710	Działalność usługowa (dotacja dla Agencji Mienia Wojskowego)	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0 %
	750	Administracja publiczna (funkcjonowanie urzędu MON)	266,8	259,8	259,8	273,5	5,3 %
	752	Obroń narodowa (działalność podstawowa Sił Zbrojnych RP)	23.063,8	29.835,6	24.472,3	27.912,3	14,1%
	753	Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne (emerytury i renty wojskowe)	6.699,1	6.646,7	66.46,7	6.616,0	-0,5%
	755	Wymiar sprawiedliwości (sądy wojskowe i prokuratura wojskowa)	51,8	56,7	56,7	59,3	4.6%
	803	Szkołnictwo wyższe (uczelnie wojskowe)	218,8	250,0	250,0	246,2	-1,5%
	851	Ochrona zdrowia	303,7	178,8	178,8	304,2	70,1 %
	921	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego (w tym muzea)	57,6	67,6	67,6	41,8	-38,2 %
	RAZEM			31.212,5 mln zł	37.881,4 mln zł	32.518,1 mln zł	35.453,2 mln zł
CZEŚĆ 28 Nauka	752	Projekty badawcze i celowe w dziedzinie obronności	167,3	174,8	174,8	324,8	85,8 %
CZEŚĆ 20 Gospodarka	752	Zadania związane z utrzymaniem mocy rezerwowych ze względu na potrzeby SZ RP (Program Mobilizacji Gospodarki)	87,5	87,7	87,7	24,5	-72,1 %
Inne	752	Inne niż ONZ części budżetu państwa	33,7	34,8	34,8	96,2	176,2 %
Pozostałe części razem			288,5 mln zł	297,3 mln zł	297,3 mln zł	445,5 mln zł	49,8 %

*do porównania przyjęto Budżet bez płatności za samoloty F-16.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Dmitruk T., *Zaktualizowany budżet MON na 2016 rok*, „Dziennik Zbrojny”, 07.01.2016r. [w:] <http://dziennikzbrojny.pl>.

Środki na 2016 rok, o które budżet Ministerstwa Obrony Narodowej ma się powiększyć w porównaniu do 2015 roku, w przeważającej części mają być przeznaczone na:

- modernizację techniczną;
- większe zakupy środków materiałowych (głównie amunicji);
- wzrost wynagrodzeń żołnierzy i cywilnych pracowników wojska;
- bieżące utrzymanie jednostek wojskowych.

Największą część budżetu Ministerstwa Obrony Narodowej na 2016 rok stanowią wydatki majątkowe, które mają wynieść 10,0 mld 293 mln zł (28,9 proc. wydatków obronnych).

Na utrzymanie jednostek wojskowych i szkolenie wojsk MON w 2016 roku przeznaczono prawie 6,2 mld zł, a na emerytury i renty - ponad 6,5 mld zł, (ponad 165 tys. świadczeniobiorców).

Zdecydowana większość wydatków obronnych, 35,0 mld 453,0 mln zł, została zapisana w Budżecie państwa Obrona narodowa - Część 29, tabela 1. Pozostałe wydatki, 445,5 mln zł, znalazły się w innych rubrykach (Zespół w Polityce.pl, *Zwiększone wydatki na polską armię. Komisja sejmowa pozytywnie o budżecie obronnym na 2016 r. Wiceszef MON: „To pozwoli na zwiększenie zdolności operacyjnych sił zbrojnych”* [w:] <http://w.Polityce.pl> , (dostęp 10.01.2016):

- środki Narodowego Centrum Badań i Rozwoju na projekty badawcze i celowe w dziedzinie obronności - Część 28 Nauka w wysokości 324,8 mln zł;
- finansowanie Programu Mobilizacji Gospodarki - Część 20 Gospodarka 24,5 mln zł;
- poza budżetem MON plus 96,2 mln zł w budżecie resortu i Programu Pozamilitarnych Przygotowań Obronnych 37,5 mln zł;
- 59 mln zł MON przesunęło do innych instytucji (MSW, MSZ i wojewody mazowieckiego) na finansowanie potrzeb związanych ze szczytem NATO.

Ministerstwo Obrony Narodowej planuje również, oprócz pieniędzy z Narodowego Centrum Badań i Rozwoju (NCBiR), wydać na działalność badawczo-rozwojową ponad 574,0 mln zł (w porównaniu z 95,0 mln zł w 2015 r.). W sumie na badania naukowe i prace rozwojowe w dziedzinie obronności budżet państwa ma przeznaczyć 898,8 mln zł. Ma to związek z obowiązującą od 2016 r. regułą, która mówi, że wydatki na ten cel mają stanowić co najmniej 2,5 % wydatków obronnych.

Analizując aktualne wydatki obronne w Polsce i Europie można zauważyć, że w Europie obecnie wydaje się około 1,4 % PKB na obronę (w tym w państwach NATO). Polska jest jednym z nielicznych członków NATO, regularnie zwiększającym wydatki na obronę, tabela 3 i 4.

Tabela 3. Udział budżetów obronnych państw NATO w PKB przed i po szczycie NATO w Newport, w proc. PKB

PAŃSTWO	2014 rok	2015 rok
ALBANIA	-1	0,84
BELGIA	0,66	0,61
BULGARIA	1,3	1,16

CHORWACJA	1,3	1,3
CZECHY	1,08	1,03
DANIA	1,16	-1,07
ESTONIA	2	2,05
FRANCJA	1,5	1,5
GRECJA	1,68	1,7
HISZPANIA	0,6	0,6
HOLANDIA	1	1,15
ISLANDIA	0,03	0,03
KANADA	1	1
LITWA	0,78	1,11
LUKSEMBURG	0,4	0,4
ŁOTWA	0,9	1
NIEMCY	1,3	1,14
NORWEGIA	1,58	1,6
POLSKA	1,95	1,95
PORTUGALIA	1,1	1,1
RUMUNIA	1,4	1,7
SŁOWACJA	1	1,03
SŁOWENIA	1	0,97
TURCJA	1,71	1,74
WĘGRY	0,79	0,75
WIELKA BRYTANIA	2,07	1,88
WŁOCHY	1,2	1
USA	3,6	3,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pietrzak P., Sobczyk K., *W drodze do szczytu NATO w Warszawie – wydatki obronne państw Sojuszu*, Bezpieczeństwo Narodowe II/2015, s.49 [w:] https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/03/34_Pietrzak_Sobczyk_Bezpieczenstwo_Narodowe.pdf.

Tablica 4. Wydatki obronne Polski na tle innych państw NATO, w tys. USD

Rok		Polska	USA	Europejskie kraje NATO	NATO
2013	na jednego żołnierza	81,2	422,7	134,9	253,5
	na jednego mieszkańca	256	2153	509	1071
2014	na jednego żołnierza	104	402	127	244
	na jednego mieszkańca	271	1896	453	950
2015	na jednego żołnierza	131	473	143	279
	na jednego mieszkańca	342	1966	484	1002

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Ministerstwo Obrony Narodowej - dane dla Polski; Tablice statystyczne NATO – edycja 2014; Tablice statystyczne NATO-2015; The Military Balance 2011; The Military Balance 2014 i The Military Balance 2015.

Wydatki obronne w stosunku do prawdopodobnych zagrożeń nie powinny być zbyt małe, ale i nie powinny być zbyt duże:

- pierwsze mogą prowadzić do osłabienia bezpieczeństwa państwa, w tym bezpieczeństwa militarnego państwa, a w efekcie końcowym mogą skutkować utratą istotnego elementu odstraszającego lub posiadania zbyt małego potencjału, który może przeciwstawić się pojawiającym się zagrożeniom;

- zbyt duże mogą przyczynić się do militaryzacji życia publicznego, naruszając ekonomiczne podstawy bezpieczeństwa państwa, co może doprowadzić do osłabienia militarnego. To także sygnał ostrzegawczy przed możliwością określonego państwa do agresji (Stańczyk K., *Wydatki obronne*, [w:] Płaczek J., (red.nauk.), *Ekonomika bezpieczeństwa państwa w zarysie. Zarządzanie bezpieczeństwem*, Difin, Warszawa 2014, s. 119).

Podsumowanie

Na podstawie przeprowadzonych badań własnych Autorzy sformułowali następujące wnioski końcowe:

1. Sposób prognozowania wydatków państwa uwzględnia jednocześnie normę wynikającą z Ustawy z 25 maja 2001 roku o przebudowie i modernizacji technicznej oraz finansowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, która podkreśla, że na finansowanie potrzeb obronnych RP przeznaczają się corocznie wydatki z budżetu państwa w wysokości nie niższej niż 2,0 % PKB z roku poprzedniego.
2. Analiza obecnej sytuacji finansów publicznych wskazuje na to, że realizacja planowania długoletniego pozytywnie wpływa na poziom bezpieczeństwa państwa.
3. Wydatki obronne w stosunku do prawdopodobnych zagrożeń nie powinny być zbyt małe, ale i nie powinny być zbyt duże.
4. Aktualne wydatki obronne w Europie stanowią około 1,4 % PKB na obronę (w tym w państwach NATO). Polska jest jednym z nielicznych członków NATO, który regularnie zwiększa wydatki na obronę.
5. Agencją wykonawczą Ministerstwa Nauki i szkolnictwa Wyższego, powołaną do realizacji zadań z zakresu polityki naukowej, naukowo-technicznej i innowacyjnej jest Narodowe Centrum Badań i Rozwoju. Do jego głównych celów zalicza się: zarządzanie strategicznymi programami badań naukowych i pracami rozwojowymi oraz finansowanie i współfinansowanie tychże programów, w tym finansowanie lub współfinansowanie i zarządzanie realizacją badań naukowych lub prac rozwojowych na rzecz obronności i bezpieczeństwa państwa. Obecny system finansowania badań i rozwoju „wydaje się być nieefektywny przez co marnotrawi on i tak skromne środki przeznaczone na ten cel (Myck W., Pieńkos A., Kościuk L., R., Głębocki L., R., S., Markowski R., S., Pawłuszko W., Najś J., *Raport Bezpieczeństwo i konkurencyjność Rekomendacje dotyczące Strategii przemysłowo-obronnej RP*, Narodowe Centrum Studiów Strategicznych, Warszawa 2016, s. 48).
6. Polski przemysł zbrojeniowy jest zbyt rozbudowany w stosunku do możliwości finansów państwa. Obecnie w skład Polskiej Grupy Zbrojeniowej (PGZ) wchodzi 64 spółki zależne

(o bardzo różnym profilu). Podmiot ten zatrudnia na chwilę obecną około 20 tys. pracowników. Jest to podmiot o przeciętnych wynikach finansowych. W celu poprawy dokonano sprzedaży zakładów w Mielcu, Świdniku, czy PZL Warszawa międzynarodowym koncernom zbrojeniowym. Rząd zdecydował się na ratowanie PGZ w drodze łączenia zakładów o lepszej kondycji finansowej, posiadających pewną zdolność do nowoczesnej produkcji z mniej efektywnymi np. połączenie PIT z Radwarem oraz włączając wojskowe zakłady remontowe i produkcyjne do PGZ. Należy tu podkreślić, że znacząca większość tych zakładów nie tworzy nowego uzbrojenia czy sprzętu wojskowego, jednak przynoszą one dochody, a ich usługi są wykorzystywane przez zagranicznych klientów. W niektórych zakładach PGZ zaczęły powstawać „wyspy” nowoczesności, które dają szansę na poprawę ich zdolności. Niektóre przyjęły offset. Ten jednak nie przyczynił się do przełomu w zwiększeniu dochodów PGZ. Reasumując, można stwierdzić, że udział przemysłu zbrojeniowego w tworzeniu PKB w obecnym stanie rzeczy nie może być znaczący i należy się zastanowić jak to poprawić.

Bibliografia:

1. Dmitruk T., *Zaktualizowany budżet MON na 2016 rok*, „Dziennik Zbrojny”, 07.01.2016 [w:] <http://dziennikzbrojny.pl>.
2. Ficoń K., *Elementy mikroekonomiki*, Wydawnictwo BEL Studio Sp. z o.o., Warszawa 2003.
3. Kennedy G., *The Economics of Defence*, London 1975.
4. Kurek S., T., *Ekonomika obronności. Istota, miejsce, zarys teorii*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2015.
5. Lubański T., *Finansowanie potrzeb obronnych Polski – konieczność modernizacji i zwiększenia wydatków na armię*, „Kontrola Państwa”, wyd. NIK, dwumiesięcznik - Rocznik 59, Warszawa 2014r., nr 5(358), wrzesień-październik.
6. Lubański T., *Finansowanie potrzeb obronnych Polski*, Państwo i społeczeństwo, Nr 5/wrzesień-październik 2015.
7. Łepkowski W., (red.), *Słownik terminów z zakresu Bezpieczeństwa Narodowego*, Akademia Obrony Narodowej, wydanie drugie, Warszawa 2002.
8. Ministerstwo Obrony Narodowej, *Podstawowe informacje o budżecie resortu obrony narodowej na 2013r.*, Warszawa, marzec 2013.
9. Ministerstwo Obrony Narodowej, *Podstawowe informacje o budżecie resortu obrony narodowej na 2014r.*, Warszawa, kwiecień 2014.

10. Ministerstwo Obrony Narodowej, *Podstawowe informacje o budżecie resortu obrony narodowej na 2015r.*, Warszawa, styczeń 2015.
11. Myck W., Pieńkos A., Kościuk L., R., Głębocki, S., Markowski, W., Pawłuszko W., Najs J., *Raport Bezpieczeństwo i konkurencyjność Rekomendacje dotyczące Strategii przemysłowo-obronnej RP*, Narodowe Centrum Studiów Strategicznych, Warszawa 2016.
12. Nowak E., *Rachunek kosztów przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Ekspert, Wrocław 2010.
13. Olvey L., D., Golden J.R., Kelly R., C., *The Economics of National Security*, New York 1984.
14. Pietrzak P., Sobczyk K., *W drodze do szczytu NATO w Warszawie – wydatki obronne państw Sojuszu*, *Bezpieczeństwo Narodowe* II/2015, s. 49 [w:] https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/03/34_Pietrzak_Sobczyk_Bezpieczenstwo_Narodowe.pdf.
15. Płaczek J., *Ekonomika bezpieczeństwa państwa w zarysie. Zarządzanie bezpieczeństwem*, Difin, Warszawa 2014.
16. Stankiewicz W., *Bezpieczeństwo narodowe a walki niebrojne. Studium*, Warszawa 1991 [w:] Paździor M., (red.), Szmulik B., (red.) *Instytucje bezpieczeństwa narodowego*, Wydawnictwo C.H.Beck, Warszawa 2012.
17. Stańczyk K., *Wydatki obronne*, [w:] Płaczek J., (red.nauk.), *Ekonomika bezpieczeństwa państwa w zarysie Zarządzanie bezpieczeństwem*, Difin, Warszawa 2014.
18. Stańko K., *Nowe zagrożenia powoli zwiększają wydatki na obronę*, 08.07.2016r. [w:] <http://www.obserwator.pl>.
19. *Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022*, Rada Ministrów 2013.
20. Tablice statystyczne NATO – 2015.
21. Tablice statystyczne NATO – edycja 2014.
22. *The Military Balance* 2011.
23. *The Military Balance* 2014.
24. *The Military Balance* 2015
25. Trojan F., *Wydatki wojskowe*, *Myśl Wojskowa*, 1984 r., nr 10.

26. Ustawa z dnia 25 maja 2001 r. o przebudowie i modernizacji technologicznej oraz finansowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U.2001.76.804).
27. Ustawa z dnia 25 maja 2001 r. o przebudowie i modernizacji technologicznej oraz finansowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej Dz.U.2009.67.570 j.t.
28. Zespół w wPolityce.pl, *Zwiększone wydatki na polską armię. Komisja sejmowa pozytywnie o budżecie obronnym na 2016 r. Wiceszef MON: „To pozwoli na zwiększenie zdolności operacyjnych Sił Zbrojnych”* [w:] <http://wPolityce.pl>.